

Kun Béla arcképéhez

Lovagiatlan dolog sarat dobálni bukott rendszerek levitézlett vezéreire. Az alábbiakban indulatmentes történelmi kortárs-feljegyzéseket kívánok a tisztelt Olvasó előtt ismertetni.

1991 márciusában, a Hírel c. folyóirat 3. száma „Harc a mulandóság ellen” címmel közölte adataimat arról, hogy a letűnt politikai rendszer hogyan kívánt történelmet csinálni többek között azzal, hogy hőseiről utcákat, tereket nevezett el; hogy elárasztotta a postai bélyegkiadást munkásmozgalmi személyek arcképeivel.

A Kossuth Kiadónál megjelent „Utcák, terek, emberek” c. kiadvány szerint fővárosunkban 188 magyar és 17 külföldi munkásmozgalmi személyről neveztek el utcát-teret. Ez a könyv 1973-ban jelent meg, utána még újabb, közel száz hasonló személy neve került ucanévtáblára. 59 olyan kommunistát talált a rendszer, akinek az arcképe postabélyegre került – Kun Béláról 3 ízben adtak ki arcképes bélyeget –, ugyanakkor, amikor nem volt lehetőség, hogy bélyeg jelenjen meg Balassi Bálint, Jósika Miklós, Kazinczy, Kemény Zsigmond, Kodolányi, Kosztolányi, Kós Károly, Mikes, Mikszáth, Németh László, Szabó Dezső, Szabó Lőrinc, Szerb Antal, Tamási Áron, Tóth Árpád, Weöres Sándor arcképével.

Amikor a volt Ludovika Akadémia előtti téren álló Kun Béla-szobor (féldombormű) után pár évvel többmillió költséggel egy második Kun Béla-szobrot állítottak fel a Vérmező északi végén, elkezdtem összegyűjteni az írásos dokumentumokat: mi igazolja a főváros költséget nem kímélő nagyvonalúságát, ki ez a kiválósága a történelmünknek, aki Budapesten két szobrot érdemel. Az összegyűjtött dokumentumokból párat „Ismerjük meg nagyjainkat” jelige alatt okulásul a tisztelt Olvasó elé bocsátok.

1. Kós Károly Hármaskönyv (Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1969) c. műve 221–222. oldalain megírja, hogy a fővárosban nála látogatóban járt Móricz Zsigmond megdicsérte egyik korábbi illusztrációját, amelyet Márkus c. novellájához készített, és elhatározta, hogy hazaérve Sztánára, elküldi a rajz eredetijét Móricznak.

„Volt egy vaskos blokkom, abban őrizgettem azokat a rajzaimat, jegyzeteimet, amiket egy vagy más okból nem ítéltem halálra. Ennek a blokknak a rendes helye a rajzasztalom felső jobb sarka volt... Kinyitottam tehát és keresgéltem a Márkust. Nem találtam. Kétszer végigforgattam minden papírost, aki ott benn volt egymásra hányva, de a Márkus csak nincsen. Ellenben a kezembe akad egy cédula, ismeretlen ceruzáírással: »Utólagos enge-

delmeddel elviszem emlékül a Móricz-illusztrációt, és hálás köszönetemet hagyom helyette. Kun Béla.« Lám, ez legalább becsületes tolvaj! De hirtelen sehogy se jutott eszembe, ki légyen ez a Kun Béla. Elővettem a feleségemet és lassanként kinyomoztuk, hogy talán egy, de lehet két éve, hogy keresett engem Sztánán ez a Kun Béla, aki valamikor a kolozsvári kollégiumban egy osztállyal járt alattam, s akivel ezen a réven »barátom«-nak szólítottuk egymást. Emlékszem, okos, szorgalmas, de rettenően szemtelen és pökhendi zsidó fiú volt, osztálytársai átlag minden héten kegyetlenül elverték, de nem használt. Tanáraink se szerették, mert konfidens volt, de jó tanuló volt, az bizonyos. Érettségi után Kolozsváron jogászkodott és később a Munkásbiztosító Pénztárnál valami titkárféle volt. Ekkor már ritkán találkoztam vele, hogy én Pestre kerültem a Műegyetemre, és csak nyaránként jöttem haza Kolozsvárra, de azt tudtam, hogy szenvedélyes műgyűjtő: könyvet, műtárgyat gyűjtött. És visszaemlékeztem arra is, emlegette egyszer-kétszer, hogy nagy kedve volna engem Sztánán meglátogatni, hogy ott telepedtem meg. No hát, ez a Kun Béla volt a becsületes tolvaj. Még haragudni sem tudtam reá igazában, mert más ilyen gyűjtő szó nélkül dugja zsebre, amire ráteszi a kezét. De bosszantott a dolog, annál inkább, mert vissza már nem tudtam szerezni a rajzot: Kun barátom nem volt már Kolozsváron: valami szabálytalanság miatt felfüggesztették és ő a városból eltűnt. Gondolom, Pestre ment volt. Őt esztendő múlva ez a Kun Béla a magyar szovjetkörtársaság diktátora lett.”

2. Göndör Ferenc Vallomások könyve (Wien, 1922) c. műve 41–42. oldalán olvasható:

„Kun Bélával egy nagyváradai lap szerkesztőségében dolgoztam és én őt igen ambiciózus, de gyenge képességű hírlapírónak ismertem meg. A nagyváradai mulatóhelyek törzsvendége volt... híres rossz ízléssel és kellemetlen, összeférhetetlen természettel... Pesten néhány napig együtt is laktam Kun Bélával, akinek már ebben az időben az volt az ambíciója, hogy munkatársa lehessen a Népszavának, erre azonban semmi reménye nem volt. Azután lekerült Kolozsvárra, ahol a Munkásbiztosító Pénztár igazgatója lett, de ott megbotlott, mert elszakította szegény beteg munkások táppénzét és ezért elcsapták, illetőleg ledegradálták napidíjassá.”

3. A hatalomra törő kommunista párt, a KMP részére Kassák Lajos a Visegrádi utca 15. sz. alatti lakásának egy részét bérbe adta; itt szerkesztették a Vörös Újságot is. Kassák ezt írja Kun Béláról az „Egy ember élete” VII. kötete 190. és 198. oldalain:

„...halljuk Kun Béla szónoklatát. Nyers hangú, bő torkú ember. Csak úgy dől belőle a szó. Nem magvas beszéd ez, hanem bátor, gyűlölettől és lelkesedéstől megduzzadt szónoklat. Áradnak belőle a mondatok, mintha sohasem akarna vége szakadni a beszédének. Előttünk új hang ez és nem szimpatikus. Beljebb húzódunk... és látjuk, hogy Kun Béla egy széken állva dikciózik. Izzad a homloka, olyan mozgékony, mintha száz keze lenne s mintha azokat újra és újra szét akarná dobálni a hallgatósága köré. Ő is azt mondja: »Az áruló szociáldemokratákat el fogjuk kergetni a helyükről! Minden hatalmat a szovjetek kezébe! Követeljük a munkás-, paraszt- és katonatanácsok azonnali felállítását!«

Alig tudok valami tartalmat kibogozni ebből a szóáradatból, de úgy látszik, a hallgatóság megérti a szónokot. Kun Béla tömören és elevenen áll a széken. Kemény, bulldog fejű ember, haja sűrű s a bajusza mint valami szétborzolt pamacs, sötétedik az orra alatt. Nem is annyira zsidó, mint inkább vad, paraszti vonások azok, amik az arcát behálózzák. A vállai szélesek, a hangja olyan, mint egy óriásé és mégis így széken állva az alacsony teremben, rossz megvilágításban: törpe növésűnek látszik...

Egy fékony fal és egy ajtó választ el bennünket a Vörös Újság szerkesztőségétől. Hallom, amint Kun Béla röpirat vagy cikk diktálása közben föl-alá sétál és teli hanggal mondja gépbe a tirádáit. Semmi bensőség, semmi rokonszenves emberi nincs a hangjában. Valami vak, gátlástalan vihar közeledését érzem. A tenger hullámainak bömbölése, a mechanikus erővel beállított gépeknek dübörgése hallatszik ilyen kegyetlenül üresnek és ellenállhatatlannak. Hát csakugyan ezek vagyunk? Ez a szocialista mozgalom? Nem, nem! Ez pártharc. Ezt el tudom különíteni és el is különítem a szocialista etikától. Kik ezek az emberek, akik most itt a szomszéd szobában az élet és halál urainak készülnek?... Ezt a hangot itt a szomszédban nem bírom...”

4. Bőhm Vilmos Két forradalom tüzeiben (Bécsi Magyar Kiadó, 1923) c. műve 335–336. oldalain a külügyminiszterre lett Kun Bélát így jellemzi:

„Kun Béla azért került a külügy élére, hogy az összeköttetéssel biztosítsák az orosz szövetséges aktív támogatását... Kun külpolitikai vezetése egyik legsötétebb pontját alkotja a magyar proletárdiktatúrának. Nem volt Kun módszerében egészséges vagy céltudatos koncepció. Cselekvései a kompromisszumos félszegségek idétlen szüleményei. Olyan emberek veszik körül, akiknél az egyetlen diplomáciai kvalifikáció a tapasztalatlanság, a naivitás, vagy jobbik esetben a szerencsétlen fanatizmus és vakság a reális valósággal szemben. Kun Béla ugyan Magyarország külügyi népbiztosa, de a háttérben az embergyűlölő, epés és tehetetelen hírlapíró, Alpári Gyula a külügyi vezetés mindenható mozgatója...”

5. Károlyi Mihály, akinek elég oka volt nem szeretni Kunt, ezeket írja róla:

Kun, aki eredetileg alacsony sorból származó újságíró volt, mélységesen élvezte, amikor az egykor hatalmas arisztokraták felkeresték és valami szívességet kértek tőle. Nemigen tudott tőlük bármit is megtagadni. Erősen megvolt benne fájának szentimentalizmusa. Könnyen sírt. Amikor halálos ítéletet kellett aláírnia, ha csak egy közönséges gyilkosét is, könnyeket ontott. A könyörtelen terrort, a kíméletlen megtorlást hirdette, de mindenkinek kész volt segíteni, aki személyesen fordult hozzá. József főherceg fiát, akit túszként fogtak el, saját lakásában őriztette, s sok más arisztokratát mentett meg személyes közbelépésével.

6. Károlyi megállapításait, mely szerint Kun pszichésen terhelt, labilis jellemű, Bőhm Vilmos idézett könyve 389. oldalán megerősíti, felsorolva a Kun által mentesített arisztokraták neveit; ugyancsak hitelesíti az elérzékenyülő, könnyen síró Kun ezen tulajdonságát a könyv 464. oldalán: „Az esti órákban Kun Béla telefonhoz hívott s zokogó hangon (furcsa: de Kun gyakran sírt), ismertette velem a lemondás előzményeit.”

7. Az érzékeny lelkű kommunista vezér menekülését hazánkából Kosztolányi Dezső az „Édes Anna” bevezető mondataiban így írja le:

„Kun Béla repülőgépen menekült az országból. Délután – úgy öt óra felé – a Hungária Szállóban székelő szovjetház körül fölrebbent egy repülőgép, átrepült a Dunán, a Várhegyen, s merész kanyarodással a Vérmező felé tartott.

A gépet maga a népbiztos vezette.

Alacsonyan szállt, alig húsz méter magasságban, úgy, hogy arcát is látni lehetett.

Sápadt volt, borotvátlan, mint rendesen. Vi-gyorgott az alatt álló polgárookra, s vásott kaján-sággal, csúfondárosan még búcsút is intett egyeseknek.

Zserbókat vitt, melyekkel teletömte puffadó zsebeit, aztán ékszereket, grófnék, bárónék, kegyes, jótékony hölgyek drágaköveit, templomi kelyheket, sok más egyéb kincseket.

Karjairól vastag aranyláncok lógtak.

Egyik ilyen aranylánc, mikor az aeroplán magasba lendült, s eltűnt az ég messzeségében, le is pottyant a Vérmező közepére, és ott egy öreges úr, régi krisztinai polgár, adóhivatalnok a Várban, a Szentháromság téren, valami Patz nevezetű – Patz Károly József – meg is találta.

Legalább a Krisztinában ezt beszéltek.”

8. Kosztolányinak a budai polgárok hangulatát illusztráló romantikus mondatai azért nem minden realitás nélkül íródtak; ezt az alábbiak igazolják:

Eörsi István, az atyai barátjának tekintett Lukács Györgyről, a nagy humanista filozófusról (aki a Vörös Hadsereg V. hadtestének politikai biztosa-ként a románok elől megfutott serege nyolc katonáját Poroszlón gyávaóságuk miatt agyonlövötte),

„Az utolsó szó jogán” c. kötetében (Független Kiadó, 1985) megírja, hogy milyen viszonyban volt Kun Bélával.

A bukás után Kun az illegális munkák elvégzésére az általa utált Korvin Ottót és Lukácsot hagyta hátra Budapesten, hogy mártírok legyenek.

1922-ben Kun Béla két és fél kiló aranyat küldött Bécsbe frakciója tagjainak, hogy hatályosan tudjanak harcolni a Lukács-frakció ellen. Lukács szerint öt kiló aranyat küldött Kun; ez vagy a Magyar Nemzeti Bank elrabolt aranykészletéből volt, vagy a Szovjetunióban rekvirálták Kun hívei.

1930–31-ben Lukács Moszkvában, a Marx–Engels Intézetben dolgozott. A frakcióharcok során tudta, hogy Kun előbb-utóbb kinyírja, ezért a magyar kommunista pártból átiratkozott a német kommunista pártba. Véleménye szerint ezért maradt életben.

Lukács jobban gyűlölte Kunt, mint Hitlert. Szavai szerint „Vautrinra, a bűnöző Balzac regényhősre emlékeztet.”

9. Illyés Gyula is megemlíti a zokogó Kun Bélát „Itt élned kell” II. kötete 32–33. oldalain, ahol beszámol az 1934. évi moszkvai Pen kongresszuson való részvétele alkalmával történt kétszeri találkozásáról Kun Bélával:

„Elutazásom napján találkoztunk a Komintern épülete előtt. Ebédezni hívott. Lementünk a főpostával szemben levő kis kaukázusi vendéglő pincéhelyiségébe. Sascsikot ettünk. Az ebéd végén, mikor már a kalap is a kezemben volt, tréfás hangon megkérdeztem: »Mit üzen a magyar proletáriátusnak? Holnapután Pesten vagyok.«

Már ő is felállt a székről a búcsúzásra. Hirtelen visszaült. Kisvártatva magam is visszaültem, de csak úgy féloldalt, a szék sarkára. Azt hittem, akadt még valami dolga, mert a pincér felé nézett. Aztán gyors mozdulattal a fejét a falnak fordította.

Embert még nem láttam úgy sírni. Arca mozdulatlan volt, szeme sem rebbent meg. Egyenes derék, karba tett kézzel sírt, ontotta a könnyet megállás nélkül, mint a jó tanuló a leckét.”

10. Sinkó Ervin Egy regény regénye I. kötetének 344–345. oldalain olvashatjuk:

„Sallai Imrétől hallottam, hogy heves összetűzései voltak Kun Bélával, és egy verzió szerint, melyet nem tudok ellenőrizni, azért küldték Budapestre illegális munkára, hogy ily módon megszabaduljanak tőle... Sallai tudta ezt, és gyűlölte Kun Bélét.”

11. Szólni kell a könnyen sírásra hajló Kun Béla 1920. évi nevezetes „haditettéről”. Borsányi György az 1977-es húszezer példányban kinyomtatott, majd részben bezúzott, részben raktárra vett „Kun Béla” c. könyvében olvashatunk, a 228–230. oldalakon a címszereplő viselt dolgairól, a Krím-félszigeten 1920 novemberében.

Kun 1920 nyarán menekült a Szovjetbe, ahol pártfeladatként kapta, hogy a szovjet kormány által kinevezett Krími Forradalmi Bizottság elnökeként csináljon rendet. A polgárháború vihara által idősodort mintegy 300 ezer menekült – a volt Oroszország uralkodó osztályának tagjai, akik nem voltak elég előrelátóak, hogy idejében külföldre meneküljenek –, a fekete-tengeri kikötőben várták, hogy hajóval hagyhassák el hazájukat. A jegesfagyos novemberi időben embertelen körülmények között, élelem, fűtőanyag, szállás, orvosi ellátás, villany nélkül várakozó tömeg, összetételénél fogva veszélyesnek minősült az új szovjet állam számára. Kun Béla feladatát drasztikus eszközökkel oldotta meg. Az itt törtétekről a nemzetközi irodalom a „krími vérfürdő” címszó alatt beszél. A több ezer magát megadó fehér tiszt kivégeztetése a vörösterror történetének emlékezetes fejezete.

Lenin állítólag rossz néven vette Kun magyarországi tevékenységét az itteni forradalom alatt, és Kun a Krímben akarta bizonyítani azt, amit a burzsjuk elleni harcban Budapesten elmulasztott: hogy egyetlen arisztokratát sem akasztatott fel.

Az igazában soha meg nem állapítható sok ezer (sok tízezer) menekült meggyilkolásával Kunnak sikerült a bizonyítás.

Ez a Kun Béla érdemelt két szobrot fővárosunkban. Az egyik szobrot már lebontották, várjuk a vérmzői szobor eltüntetését. A róla elnevezett teret és rakpartot már átkeresztelték.

Dr. Kovács Zoltán

